

Kaupunginvaltuuston puheenjohtajana toimi kertomusvuonna vt Mechelin ja varapuheenjohtajana vt Ehrström.

Vakinaisen valmisteluvaliokunnan itseoikeutettu puheenjohtaja oli valtuuston puheenjohtaja. Valiokunnan valittuina jäseninä toimivat vuoden alusta huhtikuun 1 p:ään vtt Forsman, Hjelt, C. G. Estlander ja Collan, sen jälkeen elokuun 7 p:ään vtt Heimberger, Brummer, Florin (osittain), Forsman (osittain), Kiseleff (osittain) ja Rudbäck (osittain), sen jälkeen marraskuun 8 p:ään vtt Kiseleff, Hjelt, Edlund ja Borg sekä lopuksi marraskuun 9 p:stä vuoden loppuun vtt Hjelt, Calamnius, Rudolph ja Krogius.

Raha-asiainvaliokunnan jäseninä olivat vuoden alusta vtt Westermarck, Nybom ja Wasenius, molemmat ensiksi mainitut toukokuun 23 p:ään ja viimeksi mainittu maaliskuun 1 p:ään, jolloin hänen sijaansa tuli vt Calamnius, joka niinkään erosi toukokuun 23 p:nä. Jälkiosan vuotta toimivat valiokunnan jäseninä vtt Kihlman, Jansson (ainoastaan kesäkuun 8 p:ään), Schauuman (kesäkuun 9 p:stä) ja Blomberg (niinkään kesäkuun 9 p:stä). Maaliskuun alusta oli sitäpaitsi vt Montgomery valiokunnan varajäsenenä.

Kaupunginvaltuuston sihteerinä toimi lakitieteenkandidaatti K. Th. Wegelius ja valtuuston notaarina ritarihuoneenkanslisti, vapaaherra V. M. von Born.

Kaupunginvaltuusto kokoontui vuoden varrella 41 kertaa, niistä 2 kertaa lisätyin luvuin.

Vuoden varrella saapui 313 asiaa. Näistä ja edellisestä vuodesta ratkaisevammattomina siirtyneistä 30 asiasta ratkaistiin 313. Myöskin vuoteen 1877 siirtyi siten 30 asiaa, joista 4 vuodelta 1875 ja 26 vuodelta 1876.

Kaupunginvaltuuston pöytäkirjain pykäläluku oli 574 ja valtuuston puolesta lähetettyjen kirjeiden luku 383.

A. Kaupungin kiinteää omaisuutta koskevat asiat.

1. Kaupunginasemakaavaa sekä kiinteän omaisuuden hankintaa ja kaupungille kuuluvan tuollaisen omaisuuden luovutusta koskevat kysymykset.

Katajanokan järjestely. Erään vuokratonttien myyntiä koskevan kysymyksen yhteydessä kaupunginvaltuusto kehoitti ¹⁾ maistraattia antamaan v. t. kaupungininsinööriin laadittavaksi kaupungin uusien osien täydellisen järjestelysuunnitelman, joka käsittäisi sekä töiden suorittamisen vuorojärjestyksen että näiden töiden eri osien likimääräiset kustannusarviot samoin kuin kuluvana vuonna suoritettavien järjestelytöiden erikoissuunnitelman.

Pian sen jälkeen senaatin siviilitoimituskunta senaatin päätöksen mukaisesti määräsi, että läänin kuvernööriin tuli kehoittaa asianomaisia kaupunginviranomaisia koettamaan ensi tilassa suorittaa valmiiksi Katajanokan eli VIII kaupunginosan järjestelyn, niin että sieltä lähitulevaisuudessa voitiin tarjota rakennustontteja myytäväksi. Tämän johdosta valtuusto ilmoitti ²⁾ kuvernööriille, että koska uuden kaupunginasemakaavan aiheuttamia laajoja järjestelyitä ei voitu suorittaa muuten kuin vähitellen ja ennakolta tarkoin viitoitetussa järjestyksessä, valtuusto kaupunginasemakaavan tultua vah-

¹⁾ Ks. s. 108 ja valt. pöytäk. 4 p. huhtik. 1 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. 2 p. toukok. 7 §.

vistetuksi oli katsonut tarkoituksenmukaiseksi ensin antaa maistraatille, joka toistaiseksi toimi rahatoimikamarina, tehtäväksi laatia edellämainitun suunnitelman, mutta että maistraatti tehtävän laajuuden takia ei vielä ollut ehtinyt suorittaa sitä loppuun.

Myöhemmin maistraatti ilmoitti aikaisemmin kehoittaneensa v. t. kaupungininsinööriä C. Reuteriä, jonka maistraatti oli määrännyt laatimaan mainitun suunnitelman ynnä likimääräiset kustannuslaskelmat, laatimaan myöskin uutta kaupunginasemakaavaa vahvistettaessa suoritettaviksi määrättyjen tasoitustöiden lopulliset kustannuslaskelmat ja että hän jatkuvasti suoritti tätä laajaa työtä, joka tuskin valmistuisi edes kuluvan vuoden loppuun mennessä. Näin ollen ja koska kaupunginvaltuuston pyytämiä likimääräisiä kustannuslaskelmia ei voitu antaa ilman samanlaisia tarkkoja paikallistutkimuksia kuin lopullisia laskelmia varten tarvittiin, v. t. kaupungininsinööri oli pitänyt edullisempaan suorittaa loppuun maistraatin antaman tehtävän ja siis laatia lopulliset ehdotukset ja laskelmat, joita voitiin noudattaa töitä suoritettaessa, kuin keskeyttää tekeillä olevan työnsä ja ryhtyä suorittamaan likimääräisiä laskelmia, jotka kuitenkin eivät kelpaisi luotettavaksi pohjaksi järjestelytöiden suunnittelulle. Valtuusto kehoitti¹⁾ tämän ilmoituksen johdosta maistraattia antamaan lausuntonsa ja ehdotuksensa siitä, mihin toimenpiteisiin asian silloisessa vaiheessa voitaisiin ryhtyä, ja erittäinkin siitä, miltä osilta uuden kaupunginasemakaavan toteuttamista oli pidettävä kiireellisimpänä. Antamassaan vastauksessa maistraatti lausui, että sen mielestä Katajanokan järjestelyä oli pidettävä kaikkia muita kaupungissa suoritettavia tasoitustöitä kiireellisempänä ja että muiden vielä järjestelemättömien kaupunginosain tasoitus oli lykättävä toistaiseksi. Sen ohessa maistraatti antoi valtuustolle v. t. kaupungininsinöörin laatiman Katajanokalla yhdentoista vuoden kuluessa suoritettavien tasoitustöiden ja rantalaiturirakennusten likimääräisen kustannusarvion. Ehdotus sisälsi seuraavat summittaiset menoerät:

Katujen tasoitus	Smk	160,000: —
Pääkatujen alle tulevat maanalaiset kanavat	»	50,000: —
Pohjoinen rantakatu ynnä sen täyttäminen ja väliaikainen rantalaituri	»	200,000: —
Eteläinen rantakatu ynnä sen täyttäminen ja väliaikainen rantalaituri.....	»	950,000: —
Yhteensä Smk		1,360,000: —

Näistä töistä suoritettaisiin ehdotuksen mukaan ensimmäisenä vuonna seuraavat:

Kanavakadun, Mynttikadun ja Länt. Satamakadun tasoitus (paitsi kiveämistä ja biekalla täyttämistä).....	Smk	46,000: —
Maanalaiset kanavat	»	20,000: —
Kalastajasatama ja Länt. Satamakadun päässä oleva rantalaituri.....	»	100,000: —
Yhteensä Smk		166,000: —

Kaupunginvaltuusto palautti²⁾ maistraatin ehdotuksen uuteen valio-kuntaan, johon kuului³⁾ vt Schauman, insinööri E. Lekve ja kauppias A. F. Wasenius sekä varajäsenenä vt Sanmark. — Sen jälkeen antamassaan mietin-

¹⁾ Valt. pöytäk. 27 p. kesäk. 3 §. — ²⁾ S:n 19 p. syysk. 7 §. — ³⁾ S:n s:n 15 §.

nössä ¹⁾ valiokunta huomautti, ettei se puolestaan ollut pitänyt Katajanokan järjestelyä niin kiireellisenä, että tasoitustöihin toistaiseksi olisi ryhdyttävä ainoastaan tässä kaupunginosassa ja muiden vielä järjestelemättömien kaupunginosain tasoitus jätettävä epämääräiseen tulevaisuuteen. Valiokunta oli kuitenkin myöhemmin havainnut, että maistraatti vuoden 1877 talousarvioehdotukseensa oli ottanut myöskin useita VII kaupunginosassa suoritettavia välttämättömiä ja kiireellisiä järjestelyitä, kuten Korkeavuoren- ja Tarkk'ampujankatujen sekä Puistokadun osittaisen tasoittamisen, minkä johdosta valiokunta ehdotti, että Katajanokan tasoitustöihin ryhdyttäisiin jo mainittuna vuonna. Tällöin olisi kuitenkin taloudellisista syistä mainitun vuoden työohjelma rajoitettava poistamalla ohjelmasta kaikki rantalaituri- ja satamatyöt sekä osa Länt. Satamakadun eteläpäässä suoritettavista töistä, jolloin vuoden kustannuksia voitaisiin tuntuvasti supistaa. — Valiokunnan ehdotuksen mukaisesti valtuusto päätti ²⁾ merkitä kaupungin vuoden 1877 talousarvioon 50,000 markan suuruisen arvioerän Kanava- ja Mynttikatujen sekä Kanavakadun etelälinjaan ulottuvan Länt. Satamakadun osan tasoittamiseksi ja tarpeellisten kanavain teettämiseksi mainittuihin katuihin. Sen ohessa valtuusto niinikään valiokunnan ehdotuksesta päätti maistraatille teroittaa sen seikan tärkeyttä, että uuden kaupunginasemakaavan mukaisten järjestelytöiden edellyttämien lopullisten ehdotusten ja kustannuslaskelmain laatimista niin paljon kuin mahdollista joudutettiin.

It. Viertotien varrella sijaitsevien alueiden rakennuttaminen. Erään It. Viertotien varrella olevan alueen vuokraoikeutta koskevan anomuksen ³⁾ johdosta kaupunginvaltuusto antoi ⁴⁾ valiokunnalle ⁵⁾, joka aikaisemmin oli asetettu käsittelemään kysymystä kaupungin huvilatilain käytöstä, tehtäväksi v. t. kaupungininsinöörin tai, ellei hänen aikansa sitä sallinut, jonkun muun ammattimiehen avulla laatia It. Viertotien varrella sijaitsevien alueiden yleisen rakennussuunnitelman ehdotuksen.

Tontin luovuttaminen kaupungille. Maistraatti ilmoitti ⁶⁾ senaatin luovuttaneen kaupungille valtion omistaman, korttelissa n:o 97 Jäniksessä Hakasalmekadun varrella sijaitsevan tontin n:o 1 korvaukseksi korttelin n:o 77 Kurjen Bulevardinkadun varrella sijaitsevasta tontista n:o 5, sittemmin n:o 24, jonka tontin kaupunki ilmaiseksi oli luovuttanut valtiolle rakennusten teettämiseksi polyteknilliselle koululle.

Vesijohdon ostoa koskevan valituksen johdosta annettu selitys. Senaatin siviilitoimituskunnan pyydettyä kaupunginvaltuuston selitystä kauppias C. Lenngrenin y. m. henkilöiden senaatille esittämien valitusten johdosta, jotka kohdistuivat läänin kuvernöörin vuonna 1875 rakenteilla olevan vesijohdon lunastamisasiassa antamaan päätökseen ⁷⁾, lisätty kaupunginvaltuusto päätti ⁸⁾ antaa selityksensä vakinaisen valmisteluvaliokunnan laatiman ehdotuksen ⁹⁾ mukaisesti. Myöhemmin ilmoitettiin ¹⁰⁾, että senaatti hyläten valitukset oli jättänyt asian kuvernöörin päätöksen varaan.

Varastotonttien osto. Edesmenneen kauppias A. P. Kudrakoffin perillisten tekemän tarjouksen myydä kaupungille Saunatien varrella olevat varastotontit n:ot 21 ja 22 kaupunginvaltuusto lähetti ¹¹⁾ raha-asiaivaliokuntaan, joka antamassaan mietinnössä ¹²⁾ ehdotti tarjouksen evättäväksi. Asiaa esi-

¹⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 44. — ²⁾ Valt. pöytäk. 22 p. jouluk. 13. §. — ³⁾ Ks. s. 114. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. 19 p. syysk. 4 §. — ⁵⁾ Ks. s. 111. — ⁶⁾ Valt. pöytäk. 19 p. syysk. 13 §. — ⁷⁾ Ks. s. 21. — ⁸⁾ Lis. valt. pöytäk. 10 p. helmik. 1 §. — ⁹⁾ S:n s:n liite A. — ¹⁰⁾ Valt. pöytäk. 7 p. maalisk. 10 §. — ¹¹⁾ S:n 27 p. kesäk. 14 §. — ¹²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 34. —

teltäessä ilmoitettiin kuitenkin, että mainitut tontit sillävälän oli myyty yksityiselle henkilölle, minkä johdosta asia raukesi ¹⁾).

Kaupungin haltuun palaavat tontit. Maistraatti ilmoitti ²⁾, että diakonissalaitos saatuaan Kötajanokalta oman talon maistraatille osoittamassaan kirjelmässä oli ilmoittanut luopuvansa kaupungin sille luovuttamien, korttelissa n:o 135 Mateessa sijaitsevien Puistokadun tonttien n:ot 5 ja 6 sekä Neitsytpolun tontin n:o 2 omistusoikeudesta.

Paikan varaaminen uudelle palotornille. Kaupunginvaltuusto oli vuonna 1875 jättänyt palotoimikunnan vireille paneman kysymyksen kolmannen palotornin rakentamisesta ³⁾ ratkaisematta, koska maistraatin sille ehdottamaa Malmin- ja Annankatujen kulmassa sijaitsevaa paikkaa vähää aikaisemmin vaihtoehtoisesti oli tarjottu suunnitellulle venäläiselle teatterirakennukselle. Sitten kun kysymys tämän sijoituksesta oli lopullisesti ratkaistu hyväksymällä eräs toinen vaihtoehto, valtuusto lähetti ⁴⁾ maistraatin asiasta laatiman esityksen siihen valiokuntaan, joka vuonna 1875 oli asetettu ⁵⁾ laatimaan ehdotusta VI ja VII kaupunginosain tonttien käyttämisestä. Sen jälkeen antamassaan lausunnossa ⁶⁾ valiokunta ehdotti, että valtuusto toistaiseksi varaisi maistraatin ehdottaman paikan uuden palotornin rakennuspaikaksi, ja valtuusto hyväksyi ⁷⁾ tämän ehdotuksen.

Paikan varaaminen rakennusten teettämiseksi kuumesairaalalle. Kuumesairaalan huoneiston vuokrasopimuksen uudistamista koskevan kysymyksen ⁸⁾ yhteydessä sairaalan johtokunta maistraatille osoittamassaan kirjelmässä lausui, että olisi pyrittävä tulevaisuudessa saamaan aikaan sairaalalle omat rakennukset, ja ehdotti, että kaupunki luovuttaisi sairaalalle tarpeellisia rakennuksia varten tontin Kampin alueelta Eerikin- ja Lapinlahdenkatujen luoteispuolelta. Maistraatti puolsi tätä ehdotusta ja ehdotti puolestaan tarkoitukseen sopivina korttelissa n:o 154 Allissa sijaitsevia Malminkadun tontteja n:ot 11 ja 12 tai vielä mieluummin erästä Lugnet-huvilan aluetta. Kaupunginvaltuusto päätti ⁹⁾ kuitenkin palauttaa asian kuumesairaalan johtokuntaan ja kehoittaa sitä antamaan valtuustolle johtokunnan mielestä sairaalalle tarpeellisia rakennuksia koskevat yksityiskohtaiset ehdotukset ja kustannusarviot. — Tämän johdosta johtokunta anoi, että omien rakennusten teettämiseksi sairaalan tarpeisiin luovutettaisiin IV kaupunginosan korttelissa n:o 153 Telkässä Malminkadun varrella sijaitseva käyttämättä oleva tontti n:o 6 (osoitenumero 12) ja pidätti itselleen oikeuden paikan tultua määrättyksi laatia sille sopivat piirustukset kustannusarvioineen. Maistraatin puollettua johtokunnan ehdotusta kaupunginvaltuusto lähetti ¹⁰⁾ asian valiokuntaan, johon kuuluivat ¹¹⁾ vtt Collan, J. A. Estlander ja Bäck.

Mietinnössään ¹²⁾ tämä valiokunta huomautti, että valittaessa paikkaa ainoalle kaupungin ylläpitämälle sairashoitolaitokselle oli varattava tilaa niin runsaasti, että sairaalaa ja siihen liittyviä laitoksia oli mahdollista laajentaa, mikä epäilemättä lähitulevaisuudessa olisi välttämätöntä asukasmäärän lisäntyessä ja kunnan saadessa terveydenhoidon suhteen entistä suurempia vaatimuksia tyydytettäväkseen. Kun tähän tuli lisäksi, ettei ehdotettu pieni tontti sallinut puiden istuttamista sairaalan ympärille sekä että sairaala sille sijoitettuna joutuisi sijaitsemaan jotenkin tiheästi asutussa osassa kaupunkia ja

¹⁾ Valt. pöytäk. 31 p. lokak. 6 §. — ²⁾ S:n 11 p. tammik. 6 §. — ³⁾ Ks. s. 36. —

⁴⁾ Valt. pöytäk. 15 p. helmik. 12 §. — ⁵⁾ Ks. s. 21. — ⁶⁾ Valt. pöytäk. 29 p. helmik., liite G.

— ⁷⁾ S:n s:n 5 §. — ⁸⁾ Ks. s. 129. — ⁹⁾ Valt. pöytäk. 11 p. tammik. 3 §. — ¹⁰⁾ S:n 9 p.

toukok. 11 §. — ¹¹⁾ S:n 23 p. toukok. 15 §. — ¹²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 43.

eritoten äskettäin rakennettujen laajojen työväenasuntojen naapuristossa, valiokunta jyrkästi vastusti hallituksen ehdotusta. Myöskään valiokunta ei voinut yhtyä asiaa kaupunginvaltuustossa käsiteltäessä esitettyyn ajatukseen, että sairaala sijoitettaisiin vaivaistalon alueelle Taivallahden rannalle, varsinkaan koska tämä paikka sijaitsi liian etäällä kaupungin ulkopuolella, minkä johdosta potilaiden kuljetus sairaalaan kävisi vaivalloiseksi, jopa joissakin tapauksissa vaaralliseksi, ja koska lisäksi sinne ei voitaisi sairaalan yhteyteen perustaa poliklinikkaa, t. s. ryhtyä sellaisiin järjestelyihin, että sairaalan lääkärit määräaikoina olisivat siellä tavattavissa antaakseen ilmaiseksi tautien hoitoa koskevia neuvoja, sitoaakseen lievempiä haavoja y. m. Sopivampi asemaltaan oli myöskin ehdolla ollut IV kaupunginosan kortteli n:o 156 Uikku, mutta koska tämä rakennustonteiksi jaettu alue, joka uuden kaupunginasemakaavan mukaan käsitti kaksitoista tonttia, oli erittäin arvokas, valiokunta oli katsonut tarpeelliseksi löytää jonkin toisen paikan, jonka luovuttaminen sairaalalle merkitsisi kaupungille pienempää uhrausta. Kaikissa suhteissa sopivana valiokunta piti Köydenpunojankadun ja Ruoholahden välistä laajaa aluetta, joka silloin oli vuokrattuna tehtailija W. Eichingerille. Paikka oli terveellinen ja sijaitsi eristettynä, mutta kuitenkin kaupunginosassa, jossa asui kaupungin köyhempää väestöä, ja soveltui senvuoksi hyvin poliklinikalle; se tarjosi sitäpaitsi riittävästi tilaa puuistutuksillekin, ja tarpeen vastedes vaatiessa sinne aiheuttamatta vaaraa naapuristolle hyvin voitiin rakentaa erityiset rakennukset kulkuteiteja ja vaikeahkoja tarttuvia tauteja varten. Kaupungin mahdollisuuksista saada kyseinen alue käytettäväkseen valiokunta oli saanut tietoonsa, että silloisen vuokraajan kanssa tehty sopimus velvoitti tämän vaadittaessa luovuttamaan alueen kaupungin käytettäväksi, joten kaupungilla oli oikeus milloin tahansa ottaa se haltuunsa.

Pääasiassa valiokunnan ehdotuksen mukaisesti kaupunginvaltuusto päätti ¹⁾:

ottaa takaisin kunnan tarpeisiin käytettäväksi koko sen Ruoholahden rannalla sijaitsevan alueen, joka oli tehtailija Eichingerille vuokrattuna; varata kunnallisen terveydenhoidon tarpeisiin koko Ruoholahden ja Köydenpunojankadun sekä siitä suoraviivaisesti pohjoiseen vievän jatkeen välisen alueen, jota etelässä rajoitti Ruoholahdenkadun suoraviivaisesti Ruoholahteen päin vievä jatke ja pohjoisessa kreikkalais-venäläisen seurakunnan hautausmaa, sekä lisäksi, jos se oli tarpeellista, mainitun hautausmaan ja Lapinlahdenkadun varrella olevien työväenasuntojen välisen alueen; sekä anoa maistraatilta, että maistraatti ensi tilassa antaisi sanoa irti tehtailija Eichingerin muuttamaan hänen hallussaan olevalta alueelta.

Kolmannen luterilaisen kirkon paikan laajentaminen. Sitten kun kaupungin kolmannen ruotsalais-suomalaisen seurakunnan kirkkoa varten oli luovutettu ²⁾ paikka n. s. Punanotkon vierestä Annankadun eteläpäästä, mainitun seurakunnan kirkkoherranvirasto seurakunnan kirkkoneuvoston toimeksiantonnasta anoi maistraatin toimenpidettä, jotta paikkaa laajennettaisiin siten, että korttelit n:ot 106 ja 107, jotka sisälsivät yhteensä yksitoista suunnitellun kirkonpaikan sekä Korkeavuoren- ja Tarkk'ampujankatujen välillä sijaitsevaa vuokratonttia, kokonaan varattaisiin vastaista kirkkoaukiota varten ja niillä olevat rakennukset poistettaisiin. Maistraatti puolsi tätä anomusta edellyttäen, että seurakunta otti osaa niiden kustannusten korvaamiseen, jotka tonttien vuokraajille koituivat talojen poistamisesta, ja jätti sen

¹⁾ Valt. pöytäk. 18 p. jouluk. 3 §. — ²⁾ Ks. s. 22.

kaupunginvaltuuston harkittavaksi. Valtuusto lähetti¹⁾ sen jälkeen asian valmisteltavaksi valiokuntaan, johon kuuluivat²⁾ vtt Malmgren, Granholm ja Hjelt.

Mietinnössään³⁾ tämä valiokunta huomautti m. m., että kirkolle luovutettu paikka, joka hyvin sopi tähän tarkoitukseen, oli kokonaispinta-alaltaan n. 177,000 neliöjalkaa ja siis suunnilleen yhtä suuri kuin koko se kortteli, johon kaupungin vanhempi luterilainen kirkko oli rakennettu, sekä että tila, jos se katsottiin tarpeelliseksi, hyvin salli puuistutusten järjestämisen vastaisen kirkon ja läheisten tonttien välille. Puheenaolevilla yhdellätoista tontilla, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli n. 128,000 neliöjalkaa, oli kaikilla uudet, osin hyvin kunnossapidetyt yksikerrokset puurakennukset, mutta Korkeavuorenkadun varrella olevalla tontilla n:o 24 (uuden kaupunginasemakaavan mukaan n:o 22, osoitenumero 12) sitäpaitsi kaksikerroksinen kivirakennus, jossa toimi naulatehdas. Korkeavuorenkadun ja kirkkoaukion väliset tontit olivat vanhemman kaupunginasemakaavan mukaan olleet vähemmän syvät ja siten jättäneet kirkolle runsaammin tilaa, mutta uudessa kaupunginasemakaavassa niitä oli laajennettu siten, että niille voitiin rakentaa asuintaloja myöskin kirkkoaukiota vastaan. Hakemuskirjelmässä esitetyn perustelun vastineeksi valiokunta toi esiin, ettei kirkon, joka tuli seisomaan ympäristöönsä vallitsevalla mäellä ja jota kahdelta puolelta ympäröivät laajat istutukset, toki voinut katsoa sijaitsevan ahtaasti, ja huomautus, että useimmat kirkkoaukion varrella olevat rakennukset olivat ulkokuoneita ja huonosti hoidettuja, raukesi itsestään, jos rakennusjärjestykseen sisältyviä määräyksiä kadun ja avonaisen paikan varrella olevien tonttien rakennuttamisesta asianmukaisesti noudatettiin; sitäpaitsi voitiin näillekin puolille helposti aikaansaada puuistutuksia. Tulenvaarakaan ei olisi suurempi kuin esim. vanhemman luterilaisen kirkon paikalla eikä merkitsisi suuriakaan, koska kirkko rakennettaisiin kivistä tulenkestävin katoisin. Oli huomautettu, että kirkon luo oli vaikeata saapua ajoneuvoilla, mutta tämäkään huomautus ei ansainnut huomiota, koska kelvollinen ajotie tietenkin oli rakennettava Punanotkonkadulta, ja kaupunginasemakaavaan niinikään oli merkitty ajotie etelästä Tarkk'-ampujankadulta. Ympäröivillä tonteilla sijaitsevista rakennuksista oli se, missä edellämainittu naulatehdas sijaitsi, ainoa, joka kirkon kerran tultua rakennetuksi näytti olevan poistettava, mutta silti ei kokonaisia kortteleita, joiden arvo kaupungille oli melkoinen, tarvinnut purkaa. Jotta kuitenkin kirkon paikan ja sen sisäänkäytävien tultua yksityiskohtaisesti määrätyiksi olisi mahdollista rakentaa tie tai katu kirkon luo myöskin suoraan Korkeavuorenkadulta, valiokunta katsoi, että kaupunki tekemättä liian suurta uhrausta voi toistaiseksi erottaa mainitun kadun varrella olevat tontit n:ot 22 ja 24, (uuden asemakaavan mukaan n:ot 20 ja 22, osoitenumerot 14 ja 12) niiden tonttien ryhmästä, jotka oli suunniteltu myytäviksi täysin omistusoikeuksin, ja varata ne tähän tarkoitukseen.

Valiokunnan ehdotuksen mukaisesti valtuusto päätti⁴⁾ evätä anomuksen suunnitellun kolmannen luterilaisen kirkon paikan laajentamisesta, mutta sopivan tilan varaamiseksi edellä mainitulle tielle tai kadulle toistaiseksi olla myymättä mainittuja kahta korttelissa n:o 106 sijaitsevaa vuokratonttia.

Tonttien luovuttaminen suomalaiselle alkeisoppilaitokselle. Kaupunginvaltuusto oli vuonna 1875 oikeuttanut⁵⁾ suomalaisen alkeisoppilaitoksen

¹⁾ Valt. pöytäk. 23 p. toukok. 11 §. — ²⁾ S:n 30 p. toukok. 3 §. — ³⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 38. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. 21 p. marrask. 3 §. — ⁵⁾ Ks. s. 24.

johtokunnan valitsemaan yhden kolmesta eri tonttipaikasta mainitulle koululle aiotun rakennuksen paikaksi sekä saamaan valitsemansa paikan maksutta oppilaitoksen käytettäväksi m. m. ehdoin, että jos paikkaa käytettiin muuhun tarkoitukseen kuin oppilaitoksen tarpeisiin ja eduksi tai jos oppilaitos lopetti toimintansa, tonttien omistusoikeus palaisi kaupungille. Johtokunnan päätettyä ¹⁾ valita VI kaupunginosan korttelissa n:o 60 Säynäässä Ratakadun varrella sijaitsevat tontit n:ot 2 ja 4 ja sen jälkeen anottua Suomen pankilta 100,000 markan kuoletuslainaa yleisistä varoista kivisen koulurakennuksen teettämiseksi näille tonteille senaatti siihen katsoen, että kaupunginvaltuuston päätös tonttien luovuttamisesta ilmaiseksi oli tehty edellä mainituin ehdoin ja että rakennukseen sen johdosta kenties ei voitaisi myöntää kiinnitystä, kehoitti läänin kuvernööriä pyytämään kaupunginvaltuustolta lausuntoa siitä, eikö valtuusto luopuen päätöksestään, mikäli se koski edellä mainittua ehtoa, sen sijaan voisi määrätä jonkin verran lunastushintaa mainituille tonteille, jotta kyseiselle lainalle saataisiin tarpeellinen vakuus. Tämän johdosta valtuusto päätti ²⁾ antaa maistraatille tehtäväksi antaa arvioida tontit sekä palauttaa asian samaan valiokuntaan ³⁾, joka aikaisemmin oli sitä käsitellyt. Saatuaan tiedon ⁴⁾ maistraatin toimeenpanemasta arvioinnista valiokunta mietinnössään ⁵⁾ ehdotti, että valtuusto lausunnossaan pitäisi kiinni aikaisemmin vahvistamistaan tonttien luovutusehdoista, mutta lisäksi niihin sen lisäehdon, että jos tontit edellä mainitusta syystä joutuivat takaisin kaupungin haltuun, niillä olevien rakennusten haltijan tai omistajan tuli rakennusten poiskuljettamisen uhalla lunastaa tontit niille arvioinnissa määrätystä hinnasta, 45 pennistä neliöjalalta eli yhteensä 10,036: 80 markasta, minkä kauppahinnan sai aikaisemminkin maksaa kaupunginkassaan, sekä että mainittujen tonttien hallintaoikeuden sitä ennen, jos se kävi tarpeelliseksi, kaupunginviranomaisilta lupaa hankkimatta sai siirtää kolmannelle henkilölle. Tämän ehdotuksen valtuusto hyväksyi ⁶⁾.

Myöhemmin oppilaitoksen johtokunta anoi, että myöskin aikaisemmin maksutta luovutettuihin tontteihin rajoittuva Ratakadun tontti n:o 6 luovutettaisiin oppilaitokselle arvioimalla määrättävästä lunastushinnasta. Maistraatin annettua arvioida tämän tontin kaupunginvaltuusto sen ehdotuksesta päätti ⁷⁾ luovuttaa sen tontin suomalaiselle alkeisoppilaitokselle 5,018: 40 markasta, kuitenkin oikeuttaen oikeusraatimies J. F. Gaddin kesäkuun 1 p:ään 1878 käyttämään erästä hänelle vuokrattua tontilla olevaa leivintuparakennusta.

Tontin luovuttaminen taideyhdistykselle, veistokoululle ja taideteollisuusmuseolle. Suomen taideyhdistyksen ja Suomen taideteollisuusyhdistyksen edustajain maistraatille jättämän ja tämän lämpimästi puoltaman anomuksen, että näille yhdistyksille yhteisesti luovutettaisiin korttelissa n:o 97 Jäniksessä Kaivokadun varrella sijaitseva käyttämätön tontti n:o 4, jolle teetettäisiin taideyhdistyksen, veistokoulun ja taideteollisuusmuseon huoneistot käsittävä rakennus, kaupunginvaltuusto lähetti ⁸⁾ siihen valiokuntaan, joka aikaisemmin oli asetettu ⁹⁾ käsittelemään kysymystä uuden paikan valitsemisesta n. s. narinkkamymälöille ja johon lisäjäseniksi valittiin vtt Schauman ja Dalström. Valiokunnan tämän jälkeen antamassaan mietinnössä ¹⁰⁾ tekemän

¹⁾ Valt. pöytäk. 1 p. helmik. 11 §. — ²⁾ S:n 28 p. maalisk. 7 §. — ³⁾ Ks. s. 23. —

⁴⁾ Valt. pöytäk. 9 p. toukok. 8 §. — ⁵⁾ S:n 1 p. kesäk., liite B. — ⁶⁾ S:n s:n 9 §. — ⁷⁾ S:n 8 p. elok. 16 §. — ⁸⁾ S:n 22 p. helmik. 5 §. — ⁹⁾ Ks. s. 123. — ¹⁰⁾ Valt. pöytäk. 29 p. helmik., liite D.

ehdotuksen mukaisesti valtuusto anomukseen myöntyen päätti¹⁾ luovuttaa mainitun tontin Suomen taideyhdistyksen johtokunnalle ja Suomen taide-teollisuusyhdistyksen toimikunnalle ehdoin, että paikalle viiden vuoden kuluessa rakennettiin komea rakennus, jonka, paitsi pohjakerrokseen tulevia myymälähuoneistoja, tuli sisältää sopivat huoneistot taideyhdistykselle, veistokoululle ja taideteollisuusmuseolle, ja että rakennusta vastedes käytettiin tähän tarkoitukseen, uhalla, että tontti, ellei näitä ehtoja noudatettu, joutui takaisin kaupungille.

Tontin luovuttaminen diakonissalaitokselle. Maistraatin puoltolauseen nojalla kaupunginvaltuusto päätti²⁾ myöntyä diakonissalaitoksen toimikunnan anomukseen, että mainitulle laitokselle maksutta luovutettaisiin korttelissa n:o 147 Lehtikuusessa Satamakadun varrella sijaitseva tontti n:o 3, kuitenkin ehdoin, että tontti joutui takaisin kaupungin haltuun, ellei sitä käytetty laitoksen tarkoituksiin.

Kuritushuonevankilaa varten pakkolunastetun maan lunastushintaa koskeva oikeudenkäynti. Sen johdosta, että suunnitellun kuritushuonevankilan rakennustoimikunta oli tarjonnut kaupungille yhteensä 23,898 tynnyrinalasta kaupungin omistamaa, vankilan tarpeisiin pakkolunastettua maata, jonka arvon valtion arviomiehet olivat määränneet 19,107 markaksi ja kaupungin arviomiehet 23,898 markaksi, 17,000 markan lunastushinnan, kaupunginvaltuusto vuonna 1875 oli lähettänyt³⁾ asian raha-asiainvaliokunnan käsiteltäväksi.

Sen jälkeen antamassaan mietinnössä⁴⁾ valiokunta huomautti m. m., että koska valtion ja kaupungin arviomiesten ei ollut onnistunut päästä yksimielisyyteen maan arvosta eikä ollut syytä edellyttää kummallakaan puolella puuttuvan kykyä eikä liioin halua oikean arvon määräämiseen, kohtuullisen myöntämielisyyden olisi luullut voivan saada molemmat osapuolet taipuvaisiksi myönnytyksiin, eikä toisen heistä olisi luullut olevan pakko vieläkin tinkiä omien arviomiestensä määräämästä arvosta. Jos rauhallisen sopimuksen aikaansaamisesta olisi ollut toiveita, olisi valiokunta mielellään tahtonut ehdottaa, että kaupungin puolelta olisi suostuttu hiukan alentamaan arviomiesten määräämää arvoa. Mutta kysymyksen kehityttyä nykyisilleen oli ainakin sopuussoinnussa valtion menettelyn kanssa, että kaupunki päinvastoin korotti mainittua arvoa muutamia tuhansia markkoja. Valiokunta ei kuitenkaan halunnut vaatia tätä, vaikkakin kaupungin arviomiesten määräämä hinta pikemminkin oli liian alhainen kuin liian korkea, mutta ei toisaalta katsonut tästä arvosta voitavan tinkiä. Valtion arviomiehet tuntuivat arvioinnissaan arvostelleen asiaa melkoisessa määrässä maanviljelyksen kannalta, jota vastoin kaupungin arviomiehet olivat luonnon erikoislaadun ja kaupunginmaan käytön lisäksi asiasta voimassa olevien asetusten mukaisesti ottaneet huomioon myöskin ne tulot ja edut, jotka luovutettu maa olisi voinut omistajalleen tuottaa. Tähän tuli lisäksi, että alueen käyttö kyseiseen tarkoitukseen todennäköisesti vaikuttaisi vastenmielisesti ja vähentäisi rakentamishalua ympäristössä, jota vastoin sen luovuttaminen asunnoiksi ja huviloiksi sekä mahdollisesti myöskin teollisuustarkoituksiin vaikuttaisi vilkastuttavasti ja siten lisäisi ympäristössä olevien kaupungin omistamien maiden arvoa. — Valiokunnan ehdotuksen mukaisesti valtuusto päätti⁵⁾ ilmoittaa maistraatille, ettei kaupunki voinut tyytyä toimikunnan tarjoamaan lunastushintaan,

¹⁾ Valt. pöytäk. 29 p. helmik. 6 §. — ²⁾ S:n 2 p. toukok. 2 §. — ³⁾ Ks. s. 22. —

⁴⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 3. — ⁵⁾ Valt. pöytäk. 1 p. helmik. 3 §.

ja samalla anoa, että maistraatti ryhtyisi asian johdosta kaupungin oikeuden ja edun vaatimiin toimenpiteisiin.

Tämän johdosta kuritushuonevankilan rakennustoimikunta pani kaupunkia vastaan vireille¹⁾ oikeudenkäynnin puheena olevasta korvauksesta, ja valtuusto valitsi²⁾ kunnallispormestari O. L. Palmgrenin ajamaan kaupungin asiaa sekä raastuvanoikeudessa että muissa oikeusasteissa, joihin asia voitiin vetää. Hänen anomuksestaan valtuusto myöskin päätti³⁾ valita asiamiehen kuritushuoneelle pakkolunastetun alueen pyykitykseen ja valitsi⁴⁾ tähän tehtävään vtn Numellin. Sitten kun kaupungin ja Kuntähden säterin omistamista alueista pakkolunastetun maan rajalinjojen paalutus ja pyykitys oli toimitettu ja sen jälkeen oli virinnyt kysymys siitä, olisiko kaupungin tehtävä valitus paalutustoimituksen johdosta, valtuusto tosin päätti⁵⁾ jättää valituksen tekemättä, mutta ottaa kysymyksen alueen hankkimisesta lähitulevaisuudessa takaisin kaupungille erityisesti valmisteltavakseen ja tätä tarkoitusta varten asettaa⁶⁾ erityisen valiokunnan, johon tulivat⁷⁾ vtt Numell, Rudbäck ja Jansson. Tämän valiokunnan käsiteltäväksi uskottiin⁸⁾ myöskin kysymys, olisiko syytä hakea ylemmän asteen tuomioistuimessa muutosta raastuvanoikeuden sillävälän edellämainitussa asiassa antamaan päätökseen, jolla tosin kantajan vaatimus, että pakkolunastuskorvaus oli määrättävä valtion omien arviomiesten ehdottamaa arvoa pienemmäksi, oli hylätty, mutta korvausta toisaalta myöskään ei ollut vahvistettu siksi suuremmaksi määräksi, jota kaupungin arviomiehet katselmustoimituksessa olivat vaatineet. Ennenkuin valiokunta oli antanut lausuntoaan asiasta, valtuusto uskoi⁹⁾ vakinaisen valmisteluvaliokunnan tehtäväksi valita kaupungille asiamiehen, joka kaupungin puolesta heti hovioikeuden annettua jutussa tuomionsa ja siinä tapauksessa, että tämä osoittautuisi kaupungille raastuvanoikeudenkin tuomiota epäedullisemmaksi, varaisi kaupungille oikeuden saada jutun senaatin tutkittavaksi ja siellä ajaisi kaupungin asiaa.

Asiaa ei käsitelty loppuun kertomusvuoden kuluessa.

Maan luovuttaminen tilapäisesti Suomen sotilaslaitokselle. Senaatin sota-asiaintoimituskunnan valtuuttamana eversti F. Mansner oli maistraatilta anonut, että Espoon tullin luona olevan venäläisen kasarmin ja Kampinmalmin välinen käyttämätön alue, jolla oli pelkkiä suuria hiekkakuoppia, mahdollisesti puhkeavan sodan johdosta sen kestämisajaksi luovutettaisiin Suomen sotilaslaitokselle väliaikaisten rakennusten teettämiseksi 200 hevosen ja niille tarpeellisten rehujen säilyttämistä varten. Maistraatti puolsi tätä anomusta, kuitenkin nimenomaisin ehdoin, että suunnitellut rakennukset siinä tapauksessa, ettei sota syttynyt, heti ja vastakkaisessa tapauksessa sen päätyttyä ja alueen käytyä sotilaslaitokselle tarpeettomaksi oli poistettava ja alue luovutettava takaisin kaupungille. Tähän katsoen ja eräiden muiden kaupunginvaltuuston asiasta hankkimien tietojen nojalla valtuusto päätti¹⁰⁾, että joko edellä mainitun tai jonkin muun sen läheisyydessä sijaitsevan käyttämättömän paikan, jonka v. t. kaupungininsinööri tai maistraatin valitsema asiamies toisaalta ja sotilaslaitoksen asiamies toisaalta yksissä neuvoin saivat määrätä, sai maistraatin ehdottamin ehdoin katselmuksen jälkeen luovuttaa Suomen sotilaslaitokselle kyseisten rakennusten paikaksi.

Paikkain luovuttaminen venäläisille kasarmi- ja sairaalarakennuksille. Sitten kun oli pantu vireille kysymys kahdelle 89:nneen Bjälomorin ja neljälle

¹⁾ Valt. pöytäk. 4 p. huhtik. 4 §. — ²⁾ S:n s:n 11 §. — ³⁾ S:n 8 p. kesäk. 11 §. — ⁴⁾ S:n s:n 13 §. — ⁵⁾ S:n 14 p. heinäk. 6 §. — ⁶⁾ S:n 5 p. syysk. 19 §. — ⁷⁾ S:n 19 p. syysk. 15 §. — ⁸⁾ S:n s:n 8 §. — ⁹⁾ S:n 21 p. marrask. 26 §. — ¹⁰⁾ S:n 31 p. lokak. 14 §.

90:nnen Onegan jalkaväkirykmentin komppanialle, viimeksimainitun rykmentin esikunnalle ja neljälle 23:nnen tykistöprikaatin patterille aiottujen kasarmirakennusten sekä sotilassairaalan rakennuttamisesta, kaupunginvaltuusto vuonna 1875 oli läänin kuvernöörin kehoituksesta valinnut¹⁾ kaksi asiamiestä sekatoimikuntaan, jonka tutkittuaan kaupungissa ja sen ympäristöissä sijaitsevia sopivia paikkoja tuli antaa valtuustolle lausuntonsa kysymyksestä, voitiinko tähän tarkoitukseen pakkoluovuttaa paikkoja ja mistä.

Tämän jälkeen antamassaan mietinnössä²⁾ toimikunnassa olevat valtuuston edustajat ilmoittivat, että ne paikat, joita toimikunnassa olevat venäläiset sotilasasiamiehet vaativat sotilaallisia rakennuksia varten, olivat seuraavat: 1) n. 10 tynnyrinalan laajuinen alue, jonka muodosti huvila n:o 69 Lugnet, siihen luettuna korttelit n:ot 157 ja 158, ja joka käsitti yhteensä kaksitoista rakennustonttia; tämä alue soveltuisi sairaalarakennusten paikaksi; 2) n. 30 tynnyrinalan laajuinen huvilan n:o 66 Fjälldalin alue jalkaväkirykmenttien kasarmirakennuksia varten; sekä 3) n. 14 tynnyrinalan laajuinen, huvilan n:o 59 Taipaleen alueella sijaitseva paikka, joka lännen puolelta rajoittui Töölön kasakkakasarmin maahan, edellämainittuun tykistöprikaattiin kuuluvien patterien kasarmeja ja asehuoneita varten. Kohdassa 1) mainittu paikka oli kuitenkin tarpeellinen ainoastaan siinä tapauksessa, että sotilaspäällystö katsoi korttelissa n:o 42 Unioninkadun varrella sijaitsevan sotilassairaalan soveltuvan erään mainittujen jalkaväkirykmenttien pataljoonan kasarmipaikaksi, missä tapauksessa voitaisiin tulla toimeen ilman kohdassa 2) mainittua paikkaa. Jos pyydetty alueet luovutettiin ilmaiseksi, sotilasasiamiehet olivat luvanneet, että se Edet-huvilan maa, joka edellisen sodan aikana oli luovutettu venäläiselle sotaväelle ruutihuoneen paikaksi, korvauksetta luovutettaisiin takaisin kaupungille. — Sairaalarakennuksia varten Lugnet-huvilan alueelta pyydetty maa käsitti kahdentoista rakennustontin lisäksi viljellyn pellon, joka oli annettu vuokralle vuoden 1881 loppuun 2,400 markasta vuodessa; tämä vuokramaksu kohoaisi epäilemättä uudessa vuokralleannossa tuntuvasti. Fjälldalin huvilan alue, joka käsitti karuja kallioita, ja Taipaleen huvilan alue, josta pienehkö osa oli viljeltyä maata, olivat niinkään luovutetut vuokralle. — Omasta puolestaan valtuuston edustajat huomauttivat, että huvila Lugnet sijaitsi siten, että jos se luovutettiin kyseiseen tarkoitukseen, kaupungin laajeneminen Töölön suunnalle estyi, koska siinä tapauksessa kävi vaikeaksi kaduilla yhdistää vanhemmat kaupunginosat uusiin. Sama koski ainakin osaksi Fjälldalin huvilan aluetta. Toisia, kaupungille vähemmän arvokkaita, mutta tähän tarkoitukseen sopivia paikkoja oli kuitenkin olemassa, esim. Kuntähden säterin rajalla. Myöhemmin näytti myöskin virinneen kysymys sotilaallisten rakennusten sijoittamisesta Fredriksbergin tilan maalle, minkä johdosta asiasta kenties oli odotettavissa uusi tiedonanto. — Mietintö päättyi ehdotukseen, että valtuusto ilmoittaisi, ettei se voinut luopua kohdissa 1) ja 2) mainituista paikoista, mutta että Taipaleen huvilan alueelta tavallisessa järjestyksessä voitiin pakkoluovuttaa 14 tynnyrinalaa tykistön tarpeisiin.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto esitettyssä selvityksessä ilmenneiden seikkain nojalla päätti³⁾ läänin kuvernöörille lähetettävässä kirjelmässä ilmoittaa, ettei valtuusto ollut pitänyt mahdollisena luovuttaa kyseisiin tarkoituksiin niin laajoja alueita kuin niihin oli katsottu tarvittavan.

¹⁾ Ks. s. 25. — ²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 16. — ³⁾ Valt. pöytäk. 28 p. maalisk. 21 §.

Paikan luovuttaminen venäläiselle jalkaväenjunkkarikoululle. Sitten kun oli virinnyt kysymys venäläisen jalkaväenjunkkarikoulun siirtämisestä toiseen kaupungin alueella sijaitsevaan sopivaan paikkaan, läänin kuvernööri oli kehoittanut maistraattia ehdottamaan sellaisen paikan, ja maistraatti oli antanut kunnallisaatimies A. F. Liljerosille ja v. t. kaupungininsinöörille C. Reuterille tehtäväksi katselmuksen ja tutkimuksen toimitettuaan ehdottaa maistraatille, mikä alue mahdollisesti voitaisiin luovuttaa tähän tarkoitukseen. Tämän ilmoittaen maistraatti samalla tiedusteli, halusiko kaupunginvaltuusto lähettää edustajansa tähän toimitukseen, mutta valtuusto vastasi ¹⁾ kysymykseen kieltävästi. Maistraatti antoi senjälkeen valtuustolle mainittujen henkilöiden laatiman katselmuskirjan, jossa junkkarikoulun paikaksi ehdotettiin vaihtoehtoisesti Vuorimiehenkadun eteläpuolella, Neitsytpolun ja Laivurinkadun välillä olevaa aluetta tai myös Katajanokan lääninvankilan vierellä ja ympärillä olevaa maata, siihen lisättynä merisotaväen hallussa oleva Eteläsataman alue. Lisäksi maistraatti ilmoitti, että mainittuja alueita lukuunottamatta kaupungissa tuskin oli tarkoitukseen mahdollisia paikkoja, ellei siihen käytetty Katajanokalla olevaa venäläisen sotaväen aluetta. Valtuusto lähetti ²⁾ asian valiokuntaan, joka vuonna 1875 oli asetettu ³⁾ käsittelemään suomalaisen alkeisoppilaitoksen tonttipaikkakysymystä, mutta valiokunnan sen jälkeen antama mietintö ⁴⁾ palautettiin ⁵⁾ valiokuntaan, koska sitä esiteltäessä oli annettu ilmoitus, että koulua varten ei tarvittu 9,500 neliösylen laajuista aluetta, kuten asiaa koskevien venäjänkielisten asiakirjojen käännöksistä oli näyttänyt ilmenevän, vaan ainoastaan enintään 5,500 neliösylytä. Tämän johdosta ja kuvernöörin antamassaan lähetteessä huomautettua ⁶⁾, että asian käsittelyä välttämättömästi oli joudutettava, valiokunta antoi asiasta uuden mietinnön ⁷⁾, ja pääasiallisesti siinä esitettyjen ehdotusten mukaisesti valtuusto päätti ⁸⁾ kuvernöörin tietoon saatettavaksi ilmoittaa maistraatille seuraavaa:

1) että jalkaväenjunkkarikoululle kaupungin ulkorajain piiristä voitiin saada tarpeelliseksi ilmoitettu 5,500 neliösylen laajuinen alue:

a) vuokraamalla enintään viideksikymmeneksi vuodeksi joko sopiva osa siitä VII kaupunginosassa olevasta käyttämättömästä alueesta, jota pohjoisessa ja lännessä rajoittivat Vuorimiehen- ja Laivurinkadut sekä idässä ja etelässä Korkeavuorenkadun ja Tynnyrintekijänselän jatkoviivat, tai myös tarvittava osa siitä VIII kaupunginosan käyttämättömästä alueesta, jonka rajoina olivat Linnakatu ja lääninvankila lännessä, kortteli n:o 146 pohjoisessa ja sikäläinen kasarmialue idässä ja joka etelässä ulottui Eteläsatamaan; tai

b) ostamalla riittävä määrä talotontteja, jotka joko muodostaisivat yhden ainoan yhtenäisen alueen, missä tapauksessa IV kaupunginosan korttelin n:o 156 sekä VI kaupunginosan korttelien n:ot 123, 124 ja 125 tontit soveltuisivat tarkoitukseen, tai jotka käsittäisivät kaksi tai useampia katujen toisistaan erottamia osia, missä tapauksessa taas paikkaa mielen mukaan voitiin anoa VII kaupunginosan kortteleista n:ot 128, 129 ja 130;

2) että valtuusto siinä tapauksessa, että asianomaiset viranomaiset päättivät valita jonkin mainituista paikoista, suostui siihen, että vuokrausmaksu, mikäli vuokraaminen tuli kysymykseen, ja kauppahinta, jos osto tapahtui, määrättiin tavallisessa järjestyksessä arvioimalla ilman että maata tai tontteja tarjottiin huutokaupalla; sekä

¹⁾ Valt. pöytäk. 15 p. helmik. 9 §. — ²⁾ S:n 20 p. huhtik. 6 §. — ³⁾ Ks. s. 23. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. 23 p. toukok., liite E. — ⁵⁾ S:n s:n 5 §. — ⁶⁾ S:n 1 p. kesäk. 7 §. — ⁷⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 29. — ⁸⁾ Valt. pöytäk. 8 p. kesäk. 4 §.

3) että valtuusto, ellei edellä mainittuja paikkoja katsottu tarkoitukseen sopiviksi tai ellei pidetty sopivana käyttää kyseistä rakennusta varten vuokraamaan, jätti asianomaisten viranomaisten asiaksi pakkolunastamalla hankkia haluamansa alueen kaupungin rajojen joko sisä- tai ulkopuolelta, mutta että valtuusto tällaisen tapauksen varalta halusi lausua sen toivomuksen, että ellei kumpaakaan edellä mainituista Vuorimiehenkadun ja lääninvankilan seuduilla olevista alueista pakkolunastettu, tarvittava paikka valittaisiin jostakin sellaisen maan yhteydestä, joka jo oli luovutettu venäläisen sotaväen tarpeisiin, kuitenkin siten, ettei rautatieraitteiden vetäminen tulevaisuudessa rautateiden halkovarastopaikalta Hietalahteen tai Ruoholahteen sen johdosta mitenkään estynyt.

Tämän johdosta senaatti tarjosi jalkaväenjunkkarikoulun tarpeisiin Venäjän valtion kustannuksella teetetävien rakennusten paikaksi n. 350,000 neliöjalan laajuisen alueen, joka sijaitsi Kampinmalmilla olevan venäläisen sotaväen harjoituskentän, työväenasuntojen sekä Malmin- ja Simonkatujen välillä ja joka lunastettaisiin ja tasoitettaisiin suomalaisilla varoilla, sekä velvoitti kuvernööriin vaatimaan kaupunginvaltuustolta uutta lausuntoa asiasta sekä ilmoitusta siitä, minkä korvauksen kaupunki vaati mainitusta alueesta. Valtuusto lähetti¹⁾ asian tässä sen uudessa vaiheessa uuteen valiokuntaan ja valitsi²⁾ sen jäseniksi vtt Sanmarkin, Sandbergin ja Edlundin. Tämän valiokunnan annettua mietintönsä³⁾ valtuusto pääasiassa valiokunnan ehdotuksen mukaisesti päätti⁴⁾ lausunnossaan ilmoittaa, ettei valtuustolla ollut tiedossaan mitään, mikä kaupungin yleisen edun kannalta olisi tehnyt kyseisen alueen käyttämisen ehdotettuun tarkoitukseen epäilyttäväksi, sekä että valtuusto edellyttäen, että Suomen valtio oli halukas pakkolunastamalla hankkimaan mainitun alueen, suostui luovuttamaan sen valtiolle 25 pennin hinnasta neliöjalalta lukuun ottamatta n. 6,000 markaksi arvioitavaa kustannusta paikalla olevien n. s. narinkkamymäläin⁵⁾ poiskuljettamisesta. Sen lisäksi valtuusto päätti lausunnossaan huomauttaa, että kyseinen alue laaditun asemapiirroksen mukaan näytti ulottuvan Malminkadun alueelle, missä tapauksessa luonnollisesti kaupunginasemakaavan muutos olisi välttämätön ja yksityisille henkilöille jo aikaisemmin myydyt mainitun kadun tontit n:ot 4 ja 5 (osoitenumerot 8 ja 10) pakkolunastettava ja tasoitettava kaduksi.

Tontin luovuttaminen venäläiselle teatterille. Kaupunginvaltuusto oli vuonna 1875 ilmoittanut⁶⁾ suostuvansa määrätyn ehdon luovuttamaan suunnitellulle venäläiselle teatterille paikan joko Simonkadun ja Kampin venäläisen sotaväen harjoituspaikan väliseltä alueelta, jota idässä ja lännessä rajoittivat Yrjön- ja Annankatujen pohjoiset jatkeet, tai myöskin Annan- ja Fredrikinkatujen pohjoisten jateiden väliseltä alueelta. Tämän johdosta kenraalikuvernööri läänin kuvernöörille osoittamassaan kirjelmässä huomautti, että mainittuja paikkoja tarkastettaessa edellinen oli havaittu riittämättömäksi ja jälkimmäinen niin kallioiseksi ja epätasaiseksi, että jo sen tasoittaminen aiheuttaisi hyvin runsaat kustannukset. Kenraalikuvernööri oli sen vuoksi kiinnittänyt huomionsa aikaisemmin puheena olleihin, Bulevardin- ja Albertinkatujen kulmassa oleviin rakentamattomiin tontteihin ja oletti, että teatteritalon rakentamisen johdosta siellä mahdollisesti syntyvä tulenvaara välttyisi, jos rakennukselle luovutettaisiin kaksi ja puoli näistä tonteista

1) Valt. pöytäk. 9 p. marrask. 10 §. — 2) S:n s:n 17 §. — 3) Valt. pain. asiakirj. n:o 39. — 4) Valt. pöytäk. 28 p. marrask. 1 §. — 5) Ks. s. 123. — 6) S:n s. 27.

ja se sijoitettaisiin niin, että sen pitkä sivu tulisi Bulevardinkadun suuntaan, minkä johdosta hän pyysi kuvernööriä ryhtymään toimenpiteisiin, jotta aikaisemmin tarjottujen asemesta tarkoitukseen ilmaiseksi luovutettaisiin mainitut tontit. — Sen jälkeen maistraatille lähettämässään kirjelmässä kuvernööri ilmoitti, että aiottu teatteri tulisi olemaan n. 109 jalkaa leveä ja n. 150 jalkaa pitkä ja että se oli ajateltu sijoitettavaksi kyseisille tonteille siten, että se joutui sijaitsemaan erillään keskellä pientä toria ja joka suuntaan 75 jalan päässä rajakkaisilla tonteilla tai kadun toisella puolella olevista lähimmistä rakennuksista. Koska rakennus tehtäisiin kivistä eikä mikään estänyt ympäröimästä sitä puuistutuksilla ja aikomuksena sitäpaitsi oli järjestää siihen vesijohto, tuntui kuin olisi tulenvaaran torjumiseksi tehty niin paljon kuin mahdollista. Kuvernööri lausui toivomuksen, että kaupunginvaltuusto ottaen huomioon sen erikoisen harrastuksen, jota kenraalikuvernööri oli osoittanut asiaa kohtaan, ja koska aiottu rakennus ei olisi kaupungille ainoastaan koristukseksi, vaan hyödyksikin, se kun tarjoaisi sopivan huoneiston muillekin tilaisuuksille kuin venäläisen teatteriseurueen esityksille, katsoisi mahdolliseksi tyydyttää julkilausutut toivomukset. — Valtuusto päätti ¹⁾ lähettää asian sen uudessa vaiheessa valiokuntaan ja valitsi ²⁾ sen jäseniksi vtt Kiseleffin, Waseniuksen ja Schaumanin.

Tehtyään pääkohdittain selvää asian aikaisemmasta käsittelystä kaupunginvaltuustossa ja tällöin erityisesti korostettuaan, että siihen epäävään kantaan, jonka kaupunginvaltuusto aikaisemmin oli omaksunut puheen ollessa mainitun paikan luovuttamisesta, ensi sijassa oli ollut syynä ympäröiville tonteille aiheutuvan tulenvaaran pelko, valiokunta mietinnössään ³⁾ lausui, että ne kolme tonttia, jotka tässä tapauksessa tulivat kysymykseen, nimittäin Albertinkadun tontti n:o 8 ja Bulevardinkadun tontit n:ot 18 ja 20, kaikki olivat 200 jalan pituiset ja 101 jalan levyiset ja että niiden lyhyet sivut olivat viimeksimainittuun katuun päin. Aukio, jonka keskelle teatterirakennus oli ajateltu sijoitettavaksi, muodostaisi, jos kaikki kolme tonttia kokonaan luovutettaisiin yritystä varten, kadut mukaan lukien 352 jalan pituisen ja 278 jalan levyisen suorakaiteen; rakennus taas oli valiokunnalle jätetyn asemapiirroksen mukaan suunniteltu 158 jalan pituiseksi ja 115 jalan levyiseksi. Jos rakennus sijoitettiin pituussuuntaansa keskelle aukiota, joutuivat siis sen pitkät sivut 81 $\frac{1}{2}$ ja lyhyet sivut 97 jalan päähän lähimmistä ympäröivistä rakennuksista. Osin jotta saataisiin tilava ajotila Bulevardinkadulta käsin, osin jotta rakennus näyttäisi sijaitsevan vapaammin ja siis esiintyisi paremmin edukseen, olisi se kuitenkin sijoitettava jonkin verran, esim. 15 jalkaa, sisäänpäin kadun ja tontin välisestä rajaviivasta. Silloin toisen pitkän sivun ja Bulevardinkadun toisella puolella olevan talorivin välimatka olisi 93 jalkaa ja toisen pitkän sivun ja samassa korttelissa olevien lähimpien rakennusten välimatka 70 jalkaa. Pienin etäisyys olisi niinmuodoin suunnilleen yhtä suuri kuin kaupungin katujen keskileveys. Niin suuren välimatkan yli tuli ei helposti levinnyt pelkästään liekkien välityksellä, vaikkakin se kipinäin lentelemisen takia epäsuotuisissa olosuhteissa saattoi levitä suuremmankin välimatkan päästä. Suoranaisen palon leviämisen ehkäisemiseen olisivat tuuheat, lähekkäin kasvavat lehtipuut hyvä keino. Niitä olisi senvuoksi istutettava joka puolelle teatterin ympärille. Bulevardinkadun osalta tällainen istutus sisältyi kaupunginasemakaavaan ja kuului tontin-

¹⁾ Valt. pöytäk. 11 p. tammik. 12 §. — ²⁾ S:n s:n 19 §. — ³⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 5.

omistajain velvollisuuksiin; Albertinkatua pitkin taas olisi teatterin edustalle istutettava kaksinkertainen puurivi, ja muilla puolilla puurivit, jos se katsottiin tarpeelliseksi, voisivat olla vaikkapa kolminkertaisetkin. Valiokunnan mielestä olisi teatterin kustannettava nämä istutukset ja järjestettävä ne kaupunginviranomaisten tarkempien ohjeiden mukaisesti. Edellä selostetuilla järjestelyillä ja tarkasti noudattamalla voimassa olevan rakennusjärjestyksen määräyksiä valiokunta katsoi kyseisen teatterin sijoittamisesta mainittuun paikkaan aiheutuvaa tulenvaaraa voitavan niin tuntuvasti vähentää, että valtuusto aikaisemmin tekemänsä päätöksen hengen mukaisesti, vieläpä pienemmin vahingonvaaroin kuin jos rakennus sijoitettaisiin jompaankumpaan aikaisemmin tarjotuista korkealla sijaitsevista ja suurta osaa kaupunkia vallitsevista paikoista, voi luovuttaa tarkoitukseen mainitut kolme Bulevardin- ja Albertinkatujen varrella sijaitsevaa tonttia. — Valiokunnan ehdotukseen liittyi vtn Waseniuksen esittämä vastalause, jossa tämä tulenvaaran vuoksi ehdotti anomuksen evättäväksi ja ehdotti, että asetettaisiin uusi valiokunta, jonka neuvoteltuaan ilman välikäsiä teatteriasian harrastajien kanssa tuli antaa valtuustolle uusi asiaa koskeva mietintö.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto pääasiassa valiokunnan ehdotuksen mukaisesti päätti ¹⁾:

1) että suunnitellun venäläisen teatterirakennuksen paikaksi ilmaiseksi luovutettaisiin Albertinkadun tontti n:o 8 ja Bulevardinkadun tontit n:ot 18 ja 20 seuraavin ehdoin, nim.:

a) että rakennus teetettiin ennen vuoden 1879 loppua ja sitä vastedes käytettiin aiottuun tarkoitukseen;

b) että rakennusta teetettäessä tarkasti noudatettiin voimassa olevan rakennusjärjestyksen määräyksiä;

c) että rakennus, joka ei saanut olla 158 jalkaa pitempi, 115 jalkaa leveämpi eikä 64 jalkaa korkeampi, teetettiin pituussuunnaltaan Bulevardinkadun suuntaiseksi ja muuten sijoitettiin niin, että sen mainitun kadun puoleinen pitkä sivu oli n. 15 jalkaa sisäänpäin tontinrajasta ja toinen pitkä sivu siis n. 70 jalan päässä vastakkaisesta tontinrajasta sekä kumpikin lyhyt sivu n. 97 jalan päässä lähimmistä tonteista;

d) ettei tonteille saanut teettää muita rakennuksia, vaan että teatteri-rakennus, jonka tuli sijaita täysin erillään, oli teatterin kustannuksella ja kaupunginviranomaisten tarkemmin määräämällä tavalla ympäröitävä puu-istutuksilla;

e) että teatterin ikkunoihin ainakin niillä puolilla, missä niitä vastassa oli puurakennuksia, oli laitettava ulkoapäin suljettavat rautaluukut;

f) että teatteriin oli järjestettävä vesijohto ja sen edustallle teatterin kustannuksella tarpeellisilla letkuilla varustetut vesipostit; mutta

2) että ellei kaikkia edellä mainittuja ehtoja teatteria rakennettaessa tai vastedes noudatettu, puheena olevat tontit palaisivat kaupungin haltuun.

Valituksia ja muita toimenpiteitä venäläisen teatterin rakennustöiden johdosta. Huomauttaen, että venäläisen teatterin rakennustyöt ²⁾ jo olivat edistyneet niin pitkälle, että rakennuksen kivijalkaa oli alettu rakentaa, vt Lagerborg pyysi saapuvilla olevalta kunnallispormestari Palmgrenilta tietoa siitä, olivatko asianomaiset ennen työn aloittamista ryhtyneet kaikkiin rakennusjärjestyksessä uudisrakennusyritysten noudatettaviksi säädettyihin valmistaviin toimenpiteisiin sekä oliko maistraatilla tiedossaan, oliko ne rakennuksen sijoi-

¹⁾ Valt. pöytäk. 27 p. tammik. 10 §. — ²⁾ Ks. s. 101,

tusta koskevat ehdot, jotka valtuusto paikkaa luovuttaessaan tulenvaaran ehkäisemiseksi oli määrännyt noudatettaviksi, otettu huomioon. Tähän kunnallispormestari Palmgren vastasi, ettei teatterirakennuksen rakennus-toimikunta toistaiseksi ollut ryhtynyt sellaisiin toimenpiteisiin eikä myöskään antanut maistraatille mitään ilmoitusta siitä, että rakennus oli sijoitettu valtuuston määräämien ehtojen mukaisesti. Tämän johdosta ja koska siinä tapauksessa, ettei näitä ehtoja tai jotakin niistä noudatettu, paikka valtuuston päätöksen nojalla oli luovutettava takaisin kaupungille, valtuusto päätti¹⁾ kehoittaa maistraattia tarmokkaasti ja vakavasti valvomaan, että paikan luovutusehtoja tarkasti noudatettiin, sekä samalla pyytää maistraattia siinä tapauksessa, ettei ehtoja täsmällisesti noudatettu, antamaan siitä ilmoituksen valtuustolle.

Myöhemmin valtuusto pyysi²⁾ maistraatilta pöytäkirjan otetta, joka koski ensimmäisen kaupunginviskaalin L. E. Nygrenin maistraatissa nostamaa syytettä sen johdosta, ettei venäläistä teatterirakennusta teetettäessä ollut noudatettu voimassaolevan rakennusjärjestyksen määräyksiä. Saatuaan vastaanotettua kyseisen pöytäkirjanotteen, josta kävi ilmi, että maistraatti oli kieltäytynyt ottamasta syytettä käsiteltäväkseen ja tässä päätöksessään nojautunut sellaiseen helmikuun 18 p:nä 1816 annetun asetuksen tulkintaan, että venäläisten sotilashenkilöiden tehdessä itsensä syypäiksi rakennusjärjestyksen rikkomiseen asian käsittely kuului venäläisille sotilasviranomaisille, valtuusto päätti³⁾ lähettää läänin kuvernöörille vakinaisen valmisteluvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti laaditun kirjelmän anoen, että teatterirakennustyö viipymättä keskeytettäisiin, kunnes kaikki, mitä lain mukaan olisi ollut otettava huomioon ennen rakennustyön alkua, oli täytetty, sekä että asianomaisille huomautettaisiin, että talosta ja paikasta vastuussa olevaksi tuli olla ilmoitettu sellaisen henkilön, joka joka suhteessa oli suomalaisen tuomioistuimen alainen. Samalla valtuusto päätti kuvernöörille valittaa sekä maistraatin edellä mainitusta päätöksestä että myöskin siitä päätöksestä, jonka sama viranomainen oli antanut aikaisemmin kunnallisneuvos A. Tschernischeffia, teatterirakennuksen urakoitsijaa, vastaan nostetussa syytejutussa. Valmisteluvaliokunnan sen jälkeen laatiman valituskirjelmän ehdotuksen⁴⁾ kaupunginvaltuusto hyväksyi⁵⁾ ja päätti antaa sihteerilleen valtakirjan valitusten jättämiseen.

Kuvernööri ei vuoden varrella ratkaissut asiaa.

Paikan luovuttaminen kuormastovaunuajaa varten. Läänin kuvernöörin pyydettyä maistraattia ehdottamaan jonkin kaupungissa tai sen ympäristössä sijaitsevan sopivan paikan, johon voitaisiin teettää vaja 23:nnen jalkaväkidivisionan liikkuvalla sairaalalle kuuluvien kuormastovaunujen säilyttämistä varten, maistraatti vuonna 1875 oli jättänyt asian kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi, ja tämä oli lähettänyt⁶⁾ sen siinä toimikunnassa oleville edustajilleen, joka samana vuonna oli asetettu⁶⁾ käsittelemään kysymystä paikkain varaamisesta venäläisen sotaväen tarvitsemille uusille rakennuksille. Kuvernöörin kehoitettua⁷⁾ jouduttamaan asiaa toimikunnan jäsenet antoivat lausuntonsa⁸⁾, jossa puollettiin maistraatin ehdottaman ja myöskin sotilaslaitoksen rakennusasiamiehen hyväksymän, venäläisen sotaväen Lant. Heikinkadulla olevan kasarmitonin länsikulmassa sijaitsevan paikan luovut-

¹⁾ Valt. pöytäk. 4 p. lokak. 19 §. — ²⁾ S:n 17 p. lokak. 18 §. — ³⁾ S:n 31 p. lokak. 8 §. — ⁴⁾ S:n 9 p. marrask., liite A. — ⁵⁾ S:n s:n 1 §. — ⁶⁾ Ks. s. 25. — ⁷⁾ Valt. pöytäk. 18 p. tammik. 6 §. — ⁸⁾ S:n 1 p. helmik., liite B.

tamista ilmaiseksi tähän tarkoitukseen. Paikka, joka silloin oli perunamaana, oli kahdelta sivultaan 160 jalan ja muilta kahdelta 100 jalan mittainen ja sitä rajoittivat pohjoisessa porvari G. Barkoffin luumyllylle vievä ajotie, etelässä lukuisat pienehköt puukasarmit, idässä harjoituskenttä ja lännessä käyttämätön osa Kampinmalmia. Valtuusto hyväksyi ¹⁾ komitean ehdotuksen siten muutettuna, että paikan käyttämisestä oli suoritettava vuotuinen, tavallisessa järjestyksessä määrättävä vuokramaksu.

Kaupungin yksityisille henkilöille luovuttamien vuokratonttien myynti. Valmistelemaan uuden kaupunginasemakaavan vahvistamisen yhteydessä virinnyttä kysymystä, tuliko kaupungin heti luopua niistä vasta muodostettujen VI ja VII kaupunginosien tonteista, jotka olivat vuokratut yksityisille henkilöille, vai oliko niiden myynti lykättävä toistaiseksi, kaupunginvaltuusto vuonna 1875 oli asettanut ²⁾ valiokunnan, johon myöskin oli lähetetty komministeri E. J. Liljestrandin tekemä anomus saada lunastaa vuokraamansa, korttelissa n:o 58 Ruutanassa oleva Kasarminkadun tontti n:o 15.

Sen jälkeen antamassaan mietinnössä ³⁾, jonka käsittelyn kaupunginvaltuusto useita kertoja pani pöydälle ⁴⁾, valiokunta ensiksi käsitteli vuokratonttien syntyä ja silloisia vuokraehtoja. Jo 1820-luvulla, ellei aikaisemmin, oli ollut rakennettuja vuokratontteja, ainakin Punavuorilla, ja maistraatti oli silloin anomuksesta luovuttanut niitä määräämättömäksi ajaksi halukkaille vuokraajille kaupungininsinöörin paalutettua tontit ja ehdotettua vuokramaksut, jotka maistraatti sitten oli vahvistanut. Mitään määrättyä suunnitelmaa tai järjestystä ei kuitenkaan luovutuksessa aluksi näyttänyt noudatetun. Vuonna 1843 maistraatti, neuvoteltuaan kaupungin vanhinten kanssa, pääasiassa silloisen kaupungininsinöörin C. W. Gyldeénin laatiman ehdotuksen mukaisesti päätti, että »rakennus- eli vuokratonteille» oli teetettävä asuinrakennukset ja että ne oli aidattava sekä että piirustukset oli esitettävä maistraatin hyväksyttäväksi, ainakin milloin oli kysymyksessä talo, joka sijaitsi itse kaupungin läheisyydessä tai suunniteltujen pääkatujen varilla, sekä että viimeksimainittujen talojen omistajat, mikäli maistraatti katsoi sen tarpeelliseksi, oli velvoitettava tasoiittamaan ja kiveämään katusuutensa. Tällaisen tontin luovutuksen tuli tapahtua siten, että tonttia anottiin maistraatilta, että maistraatin jäsenet yhdessä kaupungininsinöörin ja kahden kaupungin vanhimman kanssa tarkastivat ja arvioivat sen ja maistraatti sen jälkeen tarjosi sen huutokaupalla, jotta saataisiin selville, voitiinko siitä mahdollisesti saada arviomäärää suurempi vuokramaksu; arviomäärää pienempää vuokramaksua ei saanut hyväksyä. Eniten tarjoavalle myönnettiin sitten vuokraoikeus. Vuokra-ajasta ei tähän aikaan ollut voimassa mitään muuta määräystä kuin että vuokratontin haltija sai pitää sitä hallussaan niin kauan kuin kaupunki ei sitä tarvinnut mihinkään tärkeämpään tarkoitukseen eli, kuten myöhempi sanamuoto kuului, »toistaiseksi tai niin kauan kuin sitä ei tarvita yleisten tai kaupungin yksityisten laitosten tarpeisiin». Vuodesta 1859 ilmoitettiin vuokranhaluisille vuokrahuutokau-
poissa sen lisäksi, että kysymys kaupungin laajentamisesta ja järjestelemisestä yhdistämällä vuokratontit muuhun kaupunkiin oli vireillä ja että tämä lisäsi näiden tonttien hallintaoikeuden epävarmuutta. Vuoden 1875 alussa vuokralle annettujen vuokratonttien lukumäärä kaupungissa oli 219 ja niiden pinta-ala yhteensä 2,924,221 neliöjalkaa ja yhteenlasketut vuosivuokrat

¹⁾ Valt. pöytäk. 18 p. tammik. 4 §. — ²⁾ Ks. s. 21. — ³⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 13.

— ⁴⁾ Valt. pöytäk. 7 p. maalisk. 15 §, 14 p. maalisk. 2 §, 21 p. maalisk. 14 § ja 28 p. maalisk. 2 §.

8,762: 09 markkaa, minkä lisäksi samaan aikaan oli vapaana 57 vuokratonttia, joiden pinta-ala oli yhteensä 1,201,500 neliöjalkaa. — Viitaten vallitseviin vuokraoloihin valiokunta huomautti, ettei vuokratonttien haltijoille ollut taattu asianomaisten tonttiensa hallintaoikeutta, vaan että he olivat velvolliset vaadittaessa saamatta kustannuksistaan korvausta luovuttamaan ne takaisin kaupungille ja siirtämään pois niillä olevat rakennuksensa. Tämä luonnoton asiointi, joka ei ollut edullinen tontinhaltijoille eikä kaupungille, olisi pikimmiten korjattava. Se oli kuitenkin sikäli vaikeata, että kaupunki epäamättä oli velvollinen samalla kuin tontit myytiin tasoittamaan kyseisiin kaupunginosaan viitoitetut kadut. Jo liiankin kauan nämä suurelta osalta rakennetut kaupunginosat olivat saaneet olla vailla liikennekelpoisia teitä, mikä oli aiheuttanut tuntuva haittaa asukkaille ja poliisivartiointille ja suurta vaaraa tulipalojen sattuessa. Välttämättömistä kaduntasoitustöistä olisi kuitenkin melkoiset kustannukset, valiokunnan käsityksen mukaan niin suuret, ettei niitä ollut kohtuullista varsinkin suurelta osalta peittää kaupungin vakinaisilla tuloilla eikä verotuksella. Siten tarjoutui itsestään se keino, että vuosittain tasoitettaisiin suuremmassa tai pienemmassä osassa kaupunkiin liitettviä uusia alueita olevat kadut ja sen yhteydessä myytäisiin samassa osassa olevat tontit. Tasoituskustannukset oli kai siinä tapauksessa kuitenkin ensimmäisinä vuosina osaksi suoritettava kaupungin vakinaisilla tuloilla, mutta vastaisuudessa ne tuli voida peittää tonttien myynnistä kertyvillä varoilla. Myytäviä tontteja oli mietintöön liitetyn, v. t. kaupungininsinöörin C. Reuterin laatiman luettelon mukaan yhteensä 7,653,388 neliöjalan ala, pääasiallisesti VI, VII ja VIII, mutta myöskin IV ja V kaupunginosissa. Tämä suuri tonttipinta-ala edusti kaikissa tapauksissa hyvin huomattavaa pääomaa. Yhdellä kertaa sitä todennäköisesti ei voitu edullisesti muuttaa rahaksi, osin koska kilpailevien ostajain määrä oli rajoitettu, osin koska juuri kelpolisten kulkuyhteyksien puute vaikutti epäedullisesti ostotarjouksiin. Mutta jos tontit myytiin ainoastaan vähitellen tapahtuvan katujen tasoittamisen yhteydessä, voitiin saada enemmän kuin tarpeeksi varoja, joilla verovelvollisia rasittamatta asteittain voitiin suorittaa ne järjestelytyöt, joita uuden kaupunginasemakaavan vahvistaminen edellytti ja kaupungin edistymisen ehdottomasti vaati. Valiokunta katsoi senvuoksi oikeaksi mitä innokkaimmin ehdottaa, että kyseisissä osissa kaupunkia olevien katujen tasoittaminen ja samojen katujen varsilla olevien tonttien, varsinkin yksityisille luovutettujen vuokratonttien myynti järjestettäisiin edellä mainitulla tavalla. Erittäin tärkeätä oli tällöin kuitenkin, että tämä järjestely suoritettiin ennakolta hyväksytyn, kaikkia kaupungin vielä järjestelemättömiä osia koskevan työsuunnitelman mukaisesti, jonka tuli käsittää sekä töiden suoritusjärjestys ja niiden jakaminen useammille tai harvemmille vuosille että myös likimääräinen laskelma eri järjestelytyöiden kustannuksista. Tällainen suunnitelma sekä vastaava erikoissuunnitelma kuluvaan vuoteen varten olisi maistraatin annettava kaupungininsinöörin laadittavaksi. — Mitä tuli niihin perusteluihin, joiden mukaan yksityisille henkilöille luovutettujen vuokratonttien kauppahinta oli arvioitava, valiokunnan mielestä tosin oli kaupungille suoranaisesti edullista joko velvoittaa tontinhaltijat heti muuttamaan pois tai ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joihin rakennusjärjestys sääsi ryhdyttäväksi kaupungin omistamia tontteja myytäessä. Tällaista menettelyä voitiin pitää sitäkin oikeutetumpana, koska vuokramaksut yleensä olivat olleet varsinkin vähäiset ja tontinhaltijat sellaisina suhteellisen lievästi verotetut. Mutta se, mitä kaupungin oikeus salli ja sen etu tavallaan tässä suhteessa tuntui vaa-

tivan, ei valiokunnan mielestä ollut sopusoinnussa kohtuuden eikä erinäisistä muista tärkeistä näkökulmista katsoen kaupungin edunkaan kanssa. Katso-matta siihen, että nämä pienet vuokratontit suurimmaksi osaksi olivat luovu-tetut työväenluokkaan kuuluville henkilöille, jotka olivat niihin uhranneet pienet säästönsä, valiokunta piti joka tapauksessa kohtuuttomana ja epä-oikeudenmukaisena, että silloiset haltijat pakotettaisiin maksamaan ton-teistaan, joiden tasoittamiseen he kenties olivat uhranneet tuntuviakin kus-tannuksia, hinta, joka huutokaupassa sattuman varassa saattoi kohota koh-tuuttoman suureksi. Jos siis kaupungin toisaalta huolehtimalla siitä, ettei myyntihinta jäänyt liian alhaiseksi, tuli valvoa omaa suoranaista taloudellista etuaan, tuli sen toisaalta huolehtien asukkaittensa viihtymyksestä ja vau-rastumisesta sovittaa nämä ehdot siedettäväksi ja hyväksyttäväksi. Ylei-seksi periaatteeksi oli sen vuoksi määrättävä, että vuokratontin haltijalla oli ennen muita oikeus lunastaa tonttinsa omakseen siihen hintaan ja sellaisin ehdoin kuin kaupunginhallitus katsoi sopivaksi määrätä. Uuden kaupungin-asemakaavan mukaan kadut kuitenkin leikkasivat useita näistä tonteista, toisten alueelle tuli julkisia paikkoja, ja niiden rajat muuttuivat tavalla tai toisella. Jotta sellaisissa tapauksissa ei syntyisi epäilyksiä siitä tontista, jonka lunastamiseen tontinhaltijalla tuli olla etuoikeus, näytti tarpeelliselta määrätä, että mainittu oikeus koski sitä uutta tonttia, jolla entiselle tontille raken-nettu pääarakennus suurimmalta osaltaan sijaitsi. Toiselta puolen oli tontin-haltijat velvoitettava käyttämään hyväkseen etuoikeuttaan määrääjän kulu-essa sen uhalla, että he muuten menettivät sen ja heidät pakotettiin muutta-maan tonteiltaan. — Myyntihintain määräämisen suhteen valiokunta oli sitä mieltä, etteivät silloiset vuokramaksut sopineet niiden pohjaksi. Osin ne näet eri aikoina vahvistettuina olivat hyvin epätasaiset, osin oli niitä määrät-täessä otettu huomioon m. m. tasoituskustannukset, mikä kenties oli ollut kohtuullista määräaikaisessa vuokrasopimuksessa, mutta tuskin myytäessä ikiomaksi. Koska sitäpaitsi kaikki vuokratontit maastoltaan olivat jotenkin samanlaiset, miltei poikkeuksetta epätasaista kalliomaata, tuli myyntihinnan pääasiallisesti olla tontin suuruuden ja sen aseman edullisuuden varassa. Sitä seikkaa, missä määrin tonttia oli muokattu, ei sensijaan pitänyt ottaa huomioon, koska tontinhaltija silloin joutuisi maksamaan itse suorittamastaan työstä. Järjestelysuunnitelmaan oli siis tonttien hinta merkittävä määrä-summaksi jokaiselta niiden pinta-alan neliöjalalta, yleensä saman suuruiseksi kaikille saman kadun varrella tai samassa korttelissa tai korttelin osassa oleville tonteille ja vain poikkeustapauksissa erikseen määrättävä hinta jollekin tontille. Konjunktuurimuutosten varalta, joita helposti voi sattua, tuntui sopivimmalta, ettei hintoja vahvistettu yhtäaikaa, vaan erikseen jokaiselle järjestelyalueelle, minkä seikan kuitenkin ei tullut estää kaupunginhallitusta poikkeustapauksissa erikseen määräämästä järjestelyalueen ulkopuolella olevan tontin hintaa, joka anottiin saada lunastaa ennen järjestelyä. Maksuehtojen tuli olla samat kaikille tontinhaltijoille. Koska useimmat näistä olivat vähä-varaisia, oli tällöin määrättävä säännöksi, että kauppahinnan sai ilman korkoja maksaa määrääjän, esim. kymmenen vuoden kuluessa, suorittamalla vuosittain vähintään kymmenennen osan. Kuitenkin olisi ne, jotka sitä halusivat, oikeu-tettava maksamaan koko hinta tai suurempi osa siitä samana vuonna ja osta-jalle siinä tapauksessa myönnettävä vastaava pääoma-alennus, joka lasket-taisiin 5 %:n vuotuisen koron mukaan. — Komministeri Liljenstrandin anomus viimein oli valiokunnan mielestä otettava käsiteltäväksi vasta kaupungin vuokratonttien yleisen järjestelyn yhteydessä.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto pääasiallisesti valiokunnan ehdotuksen mukaisesti muilta kohdin, mutta ehdotettuja maksuehtoja muuttaen päätti¹⁾:

että kaupungin yksityisille luovuttamain vuokratonttien myynnin tuli tapahtua uuden kaupunginasemakaavan mukaisesti suoritettavien yleisten kaupungin järjestelytöiden yhteydessä;

että näihin järjestelytöihin oli ensi tilassa ryhdyttävä ja ne suoritettava useampien tai harvempien vuosien kesken jaettuina asteittain kaikki kaupungin vielä järjestelemättömät alueet käsittävän työohjelman mukaisesti;

että vuosittain oli tarjottava myytäväksi saman vuoden järjestelyalueella sijaitsevat vuokratontit;

että myynnissä oli noudatettava sitä yleistä periaatetta, että vuokratontin haltijalla, joka näytti toteen vuokraoikeutensa, ennen kaikkia muita oli oikeus lunastaa se tai jos tontti uuden järjestelyn johdosta jollakin tavalla muuttui, se uusi tontti, jolla hänen päärakennuksensa suurimmalta osalta sijaitsi;

että kaupunginvaltuuston vuosittain talousarvion järjestelyn yhteydessä tuli rahatoimikamarin ehdotuksen mukaan vahvistaa järjestelyohjelman mukaisesti seuraavana vuonna lunastettavaksi tarjottavien vuokratonttien hinta, joka oli arvioitava jokaisen tontin pinta-alan neliömetrimäärän mukaan ja ottamalla huomioon sen aseman edullisuus;

että siten vahvistettu lunastushinta oli maksettava kaupunginkassaan viimeistään kymmenen vuoden kuluessa järjestelyvuodesta lukien maksamalla vuosittain vähintään kymmenesosa, kuitenkin siten, että maksamatta olevalle kauppahinnan osalle oli laskettava silloin käypä korko;

että omistusoikeuden ei ollut katsottava siirtyneen vuokratontin haltijalle, ennenkuin kauppahinta oli kokonaan suoritettu;

että vuokratontin haltija, joka ei määrääjän kuluessa lunastusehtojen kuuluttamisesta ilmoittanut haluavansa lunastaa tonttinsa eikä ryhtynyt tästä johtuviin toimenpiteisiin, viipymättä oli julistettava vuokraoikeutensa menettäneeksi ja jos hän kieltäytyi muuttamasta pois tontilla olevia rakennuksiaan, siihen lain voimalla pakotettava; sekä

että maistraatille oli annettava tehtäväksi antaa kaupungininsinöörin laatia sekä lähettää kaupunginvaltuuston tutkittavaksi ja vahvistettavaksi kaupunkiin yhdistettyjen uusien osien täydellinen järjestelysuunnitelma, jonka tuli käsittää sekä töiden suoritusjärjestys että näiden töiden eri osain likimääräiset kustannusarviot, sekä mahdollisimman pian kuluvana vuonna suoritettavien järjestelytöiden erikoissuunnitelma.

Asian jatkuvasta käsittelystä, mikäli se koski kaupunkiin liitettyjen uusien osien järjestelysuunnitelman sekä niiden kustannusarvioiden laatimista, tehdään selkoa²⁾ toisessa kohdassa tätä kertomusta.

Venäläisen sotilassairaalan haulausmaan laajentaminen. Kaupungin komentajan tekemän anomuksen Taivallahden rannalla olevan venäläisen sotaväen hautausmaan laajentamisesta kaupunginvaltuusto vuonna 1875 oli lähettänyt³⁾ käsiteltäväksi siinä toimikunnassa oleville edustajilleen, joka valmisteli kysymystä paikkain varaamisesta venäläisen sotaväen tarvitsemille uusille rakennuksille. Edustajainsa ehdotuksesta⁴⁾ valtuusto päätti⁵⁾ mainitun hautausmaan laajentamiseksi maksutta luovuttaa kaksi v. t. kaupungininsinöörin C. Reuterin laatimaan karttaan kirjaimin litt. b ja litt. c

¹⁾ Valt. pöytäk. 4 p. huhtik. 1 §. — ²⁾ Ks. s. 90. — ³⁾ S:n s. 28. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. 14 p. maalisk., liite B. — ⁵⁾ S:n s:n 3 §.

merkittyä hautausmaahan rajoittuvaa maapalstaa, pinta-alaltaan yhteensä 1,394 tynnyrinalaa.

Taivalsaaren myyminen tai vuokraaminen. Kauppias E. von Gericken tekemän anomuksen saada lunastaa tai seitsemäksikymmeneksi vuodeksi vuokrata Taivallahdessa oleva Taivalsaari ruutikellarin rakentamista varten kaupunginvaltuusto maistraatin epäävän lausunnon mukaisesti hylkäsi¹⁾.

2. Kaupungin kiinteän omaisuuden vuokra- ja muuta nautintaoikeutta koskevat kysymykset.

Maan luovuttaminen Töölön puistosta suunnitellun puutarhayhdistyksen toimikunnalle. Maistraatti lähetti omine puoltolauseineen kaupunginvaltuustolle suunnitellun puutarhayhdistyksen toimikunnan esittämän anomuksen saada yhdistyksen puolesta heti ottaa haltuunsa valtuuston sen vastaista toimintaa varten luovuttamat²⁾ Töölön puiston osat sekä ottaa multaa niiden ulkopuolelle jäävästä osasta puiston luoteiskulmaa.

Anomusasiakirjoista ilmeni, että kauppaneuvos H. Borgström oli tehnyt seuraavat lahjoitukset puutarhayhdistyksen päämääränä olevien tarkoitusten hyväksi:

1) Alpin huvilalla muutetun suunnitelman mukaisesti rakenteilla olevan Alppipaviljonki-nimisen ravintolarakennuksen siihen kuuluvine sivurakennuksineen, kalustoineen ja laitteineen palovakuutuksen, hoidon ja kunnossapidon suhteen samoin ehdoin³⁾, jotka olivat koskeneet kauppaneuvos Borgströmin aikaisemmin samaan tarkoitukseen lahjoittamaa vanhempaa, syyskuussa 1875 palanutta ravintolarakennusta;

2) 15,000 markkaa mainitun paviljongin odotettavissa olevaa laajentamista ja uudestaanrakentamista varten;

3) 12,000 markkaa, minkä rahamäärän korko niin kauan kuin ravintolan vuokra ei peittänyt menoja, pääasiassa oli käytettävä vuoden mahdollisen vajauksen peittämiseen;

4) 4,053: 84 markkaa, mikä rahamäärä laskettaessa korkoa 5 %:n mukaan tasan vastasi sitä avustusmäärää, 500 markkaa vuosittain kymmenen vuoden kuluessa, jonka lahjoittaja aikaisemmin oli sitoutunut suorittamaan juoksevia menoja varten;

5) 3,442: 75 markkaa ynnä työkalujen myynnistä y. m. vielä kertyvät määrät, mitkä varat vastasivat kauppaneuvos Borgströmille etuoikeuksin luovutettua Töölön puistoyhtiön säästöä yhtiötä purettaessa ja jotka olivat tarkoitetut kaunistustoihin, erittäinkin n. s. Alpin kukkulalla; sekä

6) 10,000 markan suuruisen vararahaston käytettäväksi puutarhayhdistyksen aikaansaamisen turvaamiseen ja niiden vajeusten peittämiseen, joita sen ohjelmaa toteutettaessa saattoi syntyä.

Kauppaneuvos Borgström oli sijoittanut lahjoittamansa varat toiminnan H. Borgström & C:o huostaan, jonka tuli hallita niitä tammikuun 1 p:ään 1882, jolloin ne ynnä korko korolle 5 %:n mukaan vuodessa oli annettava puutarhayhdistykselle, mutta ellei sitä ollut saatu perustetuksi, Helsingin kaupungille, jonka omaksi siinä tapauksessa myöskin Alpin huvila siirtyisi; kohtaan 6) merkitylle rahastolle ei kuitenkaan laskettaisi korkoa. Muutamia lahjoituksiin lahjoittaja edellä mainittujen lisäksi oli liittännyt joitakin muita ehtoja, ja lahjakirja sisälsi myöskin erinäisiä määräyksiä siitä,

¹⁾ Valt. pöytäk. 4 p. huhtik. 6 §.— ²⁾ Ks. s. 32. — ³⁾ S:n s. 30.